

JERZY NAPIORKOWSKI

WSP w Bydgoszczy

ADAPTACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA ABSOLWENTÓW KLAS UZAWODOWIONYCH

Problem przystosowania /adaptacji/ człowieka jest przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych¹. Termin "adaptacja" używany bywa w różnych dziedzinach nauki i przybiera różne znaczenia; w znaczeniu biologicznym oznacza "fizjologiczną reakcję przystosowawczą organizmu na zmiany w środowisku zewnętrznym lub wewnętrznym"², w znaczeniu psychologicznym oznacza "przystosowanie się do nowego środowiska społecznego, sytuacji, warunków"³, natomiast w znaczeniu społecznym oznacza "przystosowanie społeczne"⁴.

Człowiek zmienia otoczenie /środowisko/ lub zmuszony jest przystosować się do nowych okoliczności, jeżeli nie może ich zmienić. Zdaniem J.Szczepańskiego procesy przystosowania występują wszędzie tam, gdzie jednostka lub grupa, w której ich dotyczą, uznawane i stosowane wzory działań i wzajemnych oddziaływań, kryteria ocen i modele nie prowadzą do zaspokajania potrzeb i nie dają możliwości utrzymania się i uczestnictwa w życiu zbiorowym⁵. O przystosowaniu się mówimy więc wtedy, gdy np. absolwent przechodzi ze szkoły do zakładu pracy. Proces ten zawiera kilka elementów. Jednym z nich jest element poznawczy tj. poznanie nowej sytuacji. Uczenie się nowych wzorów i sposobów zachowania, reorientacji psychologicznej, tzn. stosowanie właściwych definicji w sytuacjach zgodnie z przyjętymi w tym środowisku kryteriami ocen i wzorami zachowań. Te elementy muszą występować w każdym procesie przystosowania. Proces ten przybiera różne postacie. Może on ograniczyć się do orientacji psychologicznej - osobnik przystosowujący się wie, jak ma działać w nowym środowisku, jak się zachować - lecz wewnętrznie nie uznaje tego i gdzie może, tam odrzuca jego systemy wartości, utrzymując swój dawny status socjologiczny /stereotyp/.

Przystosowanie może pójść trochę dalej i zatrzymać się na etapie tolerancji. Zarówno środowisko jak i nowy w nim osobnik nawzajem tolerują swoje systemy wartości i swoje wzory zachowań, uznając ich równowartość. Najczęstszym etapem przystosowania jest akomodacja powstająca na podstawie tolerancji, połączona ze wzajemnymi ustępstwami, polegająca na uznaniu i przyjęciu podstawowych systemów wartości nowej sytuacji, przy równoczesnym uznaniu niektórych systemów nowego osobnika przez nowe środowisko. Wreszcie wyróżniamy przystosowanie zupełne czyli asymilację, polegającą na całkowitej rezygnacji z dotychczasowych wzorów i wartości i na całkowitym przyjęciu nowych. Niemożliwość przystosowania się do nowych warunków pociąga za sobą wiele ujemnych zjawisk. Trwałe nieprzystosowanie prowadzi do dezorganizacji osobowości. Grupy czy zbiorowości, które nie mogą przystosować się do nowych warunków środowiska czy do zmian w społeczeństwie globalnym, do zmian w kulturze, technice, itd., ulegają dezorganizacji. Przyjmując można za J. Pieterem, że człowiek przystosowujący się to ten, który szuka w swoim środowisku sposobów i środków do zaspokajania własnych potrzeb. Człowiek postępując tak, liczy się wprawdzie z faktycznymi składnikami środowiska i z ich właściwościami, ale zarazem zmienia te składniki i właściwości dostosowując je do swoich potrzeb. Tak więc środowisko kształtuje człowieka wzbudzając i modyfikując jego potrzeby, ale i człowiek modyfikuje swoje środowisko według swych potrzeb. Można więc przyjąć, że proces przystosowania się człowieka do jego środowiska jest ostatecznie tożsamy z procesem spełniania potrzeb. Oczywisty tu jest fakt, że potrzeby własne można spełniać licząc się z istniejącymi warunkami środowiska. To właśnie liczenie się ze swymi warunkami, oznacza przystosowanie się do środowiska ⁶.

Ukończenie szkoły podstawowej jest dla młodzieży momentem przełomowym w którym następuje określenie przyszłych losów, wybór dróg prowadzących do różnego rodzaju aktywności zawodowej i społecznej. W szeroko pojętym interesie społecznym leży, by z chwilą ukończenia szkoły podstawowej młody człowiek znalazł właściwe miejsce w życiu, posiadał te wartości, które sprawiają, że będzie umiał żyć i twórczo pracować w określonym środowisku ⁷.

Tę umiejętność właśnie będziemy mieli na myśli mówiąc o adaptacji i zamianie, o przystosowaniu absolwentów klas uzawodowionych.

Podjęte badania miały wykazać, na ile absolwenci klas uzawodowionych są przygotowani do uczestnictwa w nowym środowisku, ściślej do pełnienia rozmaitych ról wynikających z określonych sytuacji społecznych, jakie istnieją w szkołach ponadpodstawowych i w pracy zawodowej. Badania miały ujawnić w jakim stopniu przyswoili oni sobie normy współżycia obowiązujące w grupach, do których weszli. Ponadto dotyczą te badania spraw następujących:

- Jak absolwenci klas uzawodowionych zostali przyjęci przez środowiska, do których weszli ?
- Czy stworzono im warunki do normalnej adaptacji społecznej i zawodowej ?

W badaniach posłużono się metodą badania opinii. Przy pomocy tej metody zebrano materiał dotyczący środowiska rodzinnego absolwentów, warunków rekrutacji do klas uzawodowionych oraz warunków dydaktycznych i wychowawczych szkół i zakładów pracy. Posłużono się tu ankietami skierowanymi do uczniów i dyrektorów szkół podstawowych i zawodowych organizujących klasy uzawodowione, opiekunów i nauczycieli badanej młodzieży. Stosowano również technikę wywiadu. Przy pomocy kwestionariusza wywiadu zebrano dane od absolwentów klas uzawodowionych, dyrektorów i nauczycieli szkół ponadpodstawowych oraz od opiekunów i wychowawców badanej młodzieży w szkołach i zakładach pracy. Kwestionariusz wywiadu skierowany do wymienionych grup badanych osób zawierał następujące zagadnienia:

- opinie o klasach uzawodowionych,
- opinie o absolwentach klas uzawodowionych,
- postępy w nauce i pracy zawodowej absolwentów klas uzawodowionych w szkołach ponadpodstawowych pracujących zawodowo i kontynuujących naukę oraz
- zadowolenie z wybranego zawodu.

Badaniami objęto 653 absolwentów, a kompletny materiał uzyskano o 490 osobach. Spośród 490 badanych osób - 226 mieszka w mieście, a 264 na wsi.

Przez zaadaptowanie społeczne i zawodowe absolwentów klas uzawodowionych przyjęto rozumieć pozytywny stosunek do obowiązków, jakie przyjęli na siebie z chwilą rozpoczęcia pracy zawodowej lub nauki w szkole ponadpodstawowej, a także, co jest bardzo ważne, umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, odpowiedni stosunek do współpracowników, rówieśników, mienia społecznego oraz przynależność do organizacji społecznej. Stan adaptacji społecznej badanych osób przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Adaptacja społeczna absolwentów klas uzawodowionych

Stosunek absolwentów do pracowników i rówieśników		Nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami i pracownikami		Stosunek do mienia społecznego		Przynależność do organizacji społecznych	
życzliwy	nieżyczliwy	Tak	Nie	pozytywny	negatywny	Tak	Nie
90	10	95,5	4,5	97,4	2,6	21,8	78,2
100		100		100		100	

Na podstawie danych z Tabeli 1. można stwierdzić, że adaptacja społeczna badanych w nowych warunkach środowiskowych następuje bez większych trudności. Cechuje ich jednak mała aktywność społeczna. Świadczy o tym fakt, że tylko 21,8 % osób należy do organizacji społecznych. Zaznaczyć jednak należy, że wśród badanych absolwentów większość stanowią osoby życzliwie ustosunkowane do swoich współpracowników i środowiska, w którym się znaleźli po ukończeniu szkoły podstawowej.

Zdolność przystosowania się do nowego środowiska nie jest uzależniona tylko od samego człowieka, który wchodzi w to środowisko, ale także od tego, jak będzie przyjęty w nowym otoczeniu oraz od tego, jaką pomoc w adaptacji społecznej i zawodowej okażą mu członkowie nowej grupy.

W zakładzie pracy człowiek młody a zwłaszcza absolwent klasy uzawodowionej, która nie daje mu jeszcze gruntownej wiedzy zawodowej, trudniej się wżywa w to środowisko, trudniej też przejmuje

zastane normy. Jak wszędzie tak i tu, a może szczególnie tu, absolwent powinien spotkać się z pomocą i życzliwością mistrza, współpracowników, czy też organizacji młodzieżowych. Konieczne jest też dalsze doskonalenie zawodowe, poprzez które absolwent mógłby stać się współpracownikiem, współgospodarzem zakładu, aby mógł sugerować pewne rozwiązania, udoskonalenia, a nie być tylko wykonawcą poleceń. Jest to ważny aspekt psychologiczny, pozwalający uwierzyć w samego siebie, a przez to czuć się pewniejszym w otoczeniu.

Rozpatrując problem adaptacji na tle sposobu wyboru profilu kształcenia w klasie uzawodowionej stwierdzić należy, że najłatwiej przystosowali się absolwenci, którzy obrali kierunek uzawodowienia sami lub w porozumieniu z rodzicami i szkołą /por. Tab.2/

Tabela 2. Adaptacja a sposób wyboru uzawodowienia

Absolwenci		Kontynuujący naukę				Uczący się i pracujący				Pracujący			
		Powodzenia		Niepowodzenia		Powodzenia		Niepowodzenia		Powodzenia		Niepowodzenia	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Sposób wyboru profilu klasy uzawodowionej	sam	37	87	6	13	26	88	3	12	70	89	9	11
	nie miał wpływu	25	84	5	16	40	81	9	19	128	82	28	18
	szkoła dom i sam	18	92	2	8	13	81	3	12	57	84	11	16
	średnia	80	85	13	15	79	83,3	15	14,3	255	85	48	15
Razem absolwentów		93				94				303			
Ogółem		490 absolwentów											

W grupie absolwentów kontynuujących naukę w szkołach ponadpodstawowych - 92 % ma wyniki pozytywne.

Również zadawalająco przedstawia się sytuacja w grupie młodzieży pracującej i uczącej się. Podobna sytuacja jest w grupie pracujących - 89 %.

Dostrzegamy tutaj jeszcze jedną istotną prawidłowość, że jeżeli uczeń decydował sam o kierunku swojego kształcenia zawodowego, to łatwiej mu było "wejść" w nowe środowisko. Prawdopodobnie wpływa to z tego, że uczeń zainteresowany zawodem lepiej go opanował, nabrał większych umiejętności jego wykonywania. Wszystko to wpływa na jego lepszą pozycję w zastanym środowisku. Atrakcyjność obranego zawodu oraz zainteresowania, które idą w parze z wykonywaną pracą, pozwalają na zwiększenie powodzenia i zadowolenia z wykonywanej pracy.

Ze społecznego punktu widzenia problem adaptacji badanych absolwentów rozpatrywać będziemy w zakresie:

- umiejętności nawiązywania kontaktów z rówieśnikami /współpracownikami/,
- stosunku rówieśników /współpracowników/ do absolwentów,
- stosunku absolwentów do rówieśników,
- umiejętności współżycia w nowym zespole,
- uspołecznienia absolwentów /przynależność do organizacji/,
- stosunku do obowiązków szkolnych.

Zagadnienia te będą rozpatrywane z uwzględnieniem sposobu wyboru klasy uzawodowionej, którą absolwenci ukończyli /por. Tabela 3/.

Z Tabeli 3 wynika, że w większości wskaźników określających adaptację społeczną absolwentów klas uzawodowionych osiągnięto stosunkowo wysokie wyniki. Dotyczy to głównie stosunku tej młodzieży do mienia społecznego, umiejętności nawiązywania kontaktów z rówieśnikami i współpracownikami oraz umiejętności współżycia w nowym zespole. Natomiast o występujących trudnościach w adaptowaniu się badanych absolwentów, świadczy przewaga negatywnych ustosunkowań tej młodzieży do współpracowników oraz niska przynależność do organizacji społecznych i zawodowych. Trzeba tu jednak zaznaczyć, że badania prowadzone w stosunkowo krótkim okresie czasu od zatrudnienia badanych absolwentów/ około 7 miesięcy/ W tak niewielkim odstępie czasu od wejścia w nowe środowisko nie nastąpiło jeszcze przeobrażenie postaw tej mło-

Tabela 3. Czynniki adaptacyjne na tle sposobu kierowania do klas uzawodowionych

Wskaźniki adaptacyjne	Sposób wyboru klasy uzawodowionej												RAZEM			
	samodzielnie				skierowała szkoła				szkoła, rodzice i samodzielnie				pozytywny		negatywny	
	pozytywny		negatywny		pozytywny		negatywny		pozytywny		negatywny		pozytywny		negatywny	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami i współpracownikami	149	30,0	2	0,5	220	45,0	15	4,0	102	21,0	2	0,5	95,0	5,0		
Stosunek współpracowników do absolwentów	141	28,0	10	2,0	204	42,0	31	6,0	97	20,0	7	2,0	90,0	10,0		
Stosunek absolwentów do rówieśników /współpracowników/	62	13,0	82	17,0	76	15,0	159	32,0	7	2,0	27	6,0	35,0	65,0		
Umiejętność współpracy w nowym zespole	150	31,0	11	2,0	203	41,0	32	7,0	99	20,0	5	1,2	90,0	10,0		
Przynależność do organizacji społecznych	69	14,0	84	18,0	74	14,0	159	32,0	27	6,0	77	16,0	34,0	66,0		
Stosunek do mienia społecznego	147	29,0	4	4,5	229	46,0	6	1,5	101	21,0	3	1,0	96,0	4,0		
Stosunek do obowiązków szkolnych	137	28,0	14	4,0	206	42,0	29	6,0	96	19,0	8	2,0	88,0	12,0		

dzieży. Na skutek niepowodzeń szkolnych czują się oni pokrzywdzeni przez "los". Niemożliwe jest też, aby zbyt szybko u osób z kompleksami wytworzonymi przez niepowodzenia szkolne nastąpił proces przystosowania, wyrażający się przynależnością do organizacji. Zaznaczyć jednak trzeba, że średnia wszystkich wskaźników określających stopień zaadaptowania się absolwentów klas uzawodowionych jest dość wysoka. Wskazuje ona na to, że w krótkim czasie około 77 % absolwentów zaadaptowało się w nowych środowiskach.

Patrząc na problem z uwzględnieniem sposobów kierowania, to szczególnie niskie wyniki otrzymaliśmy u tych absolwentów, którym profil kształcenia zawodowego narzucono, nie licząc się z ich własnym zdaniem. W obu przypadkach wyniki negatywne dochodzą aż do 32 %. Pomijając to, co powiedzieliśmy wyżej, można tu dodać, że uczeń, który wszedł w społeczność nie interesującą go lub mało interesującą, nie wykazuje w stosunku do niej pozytywnej postawy.

W grupie absolwentów kontynuujących naukę osiągnięto bardzo wysoki wskaźnik adaptacji, bo aż 87,4 % badanych osiągnęło wyniki pozytywne, a tylko 12,6 % ma wyniki negatywne /por. Tabela 4/.

Tu również przynależność do organizacji społecznych jest dość niska, chociaż w tej kategorii absolwentów jest wyższa niż w dwóch pozostałych. Uczący się absolwenci osiągnęli bowiem w obrębie tego wskaźnika 55,9 % należących do organizacji, a w dwóch pozostałych grupach odpowiednio: 38,3 % i 27,8 %. Szkoła zatem w większym stopniu niż to czynią zakłady sprzyja wstępowaniu młodzieży do organizacji społecznych.

W grupie absolwentów, którzy sami decydowali o kierunku kształcenia zawodowego odsetek postaw określonych jako negatywne jest o około 6% wyższy niż u absolwentów, którym kierunek uzawodowienia został narzucony bądź uzgodniony ze szkołą i domem. Szczególnie mało odpowiedzi negatywnych w zakresie wszystkich czynników, występuje w grupie młodzieży uczącej się, która wybrała zawód korzystając przy tym z dorady innych /szkoły, poradni oraz rodziców/.

Tabela 4. Czynniki adaptacyjne a sposób wyboru klasy uzawodowionej w grupie absolwentów kontynuujących naukę

Wskaźniki adaptacyjne	Sposób wyboru profilu klasy uzawodowionej																	
	samodzielnie		skierowała szkoła				szkoła, rodzice i sam				Razem							
	negatywny		pozytywny		negatywny		pozytywny		negatywny		pozytywny		negatywny					
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%				
Umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami	42	45,2	1	1,1	27	29,0	3	3,2	20	21,4	-	-	20	21,4	-	-	95,7	4,3
Stosunek współpracowników do absolwentów	40	42,9	3	3,3	26	27,9	4	4,4	20	21,5	-	-	20	21,5	-	-	92,5	7,5
Umiejętność współżycia w nowym zespole	39	41,8	4	4,4	25	26,8	5	5,5	20	21,5	-	-	20	21,5	-	-	90,3	9,7
Przynależność do organizacji społecznych	23	24,7	20	21,5	18	19,4	12	12,2	11	11,8	9	9,7	11	11,8	9	9,7	55,9	44,1
Stosunek do miejsca społecznego	41	44,1	2	2,1	29	31,2	1	1,1	20	21,5	-	-	20	21,5	-	-	96,8	3,2
Stosunek do obowiązków szkolnych	37	39,6	6	6,6	25	26,8	5	5,5	18	19,3	2	2,2	18	19,3	2	2,2	86,0	14,0
Stosunek absolwentów do rówieśników	41	44,0	2	2,2	27	29,0	3	3,3	20	21,5	-	-	20	21,5	-	-	94,6	5,4

W kategorii młodzieży uczącej się i pracującej uzyskano podobnie jak w grupie poprzedniej wysokie wskaźniki adaptacji w nowych środowiskach /por. Tabela 5/.

Wśród badanej grupy absolwentów najliczniej reprezentowana jest młodzież pracująca zawodowo /303 osoby/. Problemy adaptacyjne wśród tej grupy przedstawiają się podobnie jak w grupach młodzieży uczącej się, pracującej zawodowo i uczącej się /por. Tabela 6/.

Proces adaptacji w tej grupie badanej młodzieży przebiegał najtrudniej u tych osób, którym profil uzawodowienia narzuciła szkoła.

Wysokie wyniki średnie każdego wskaźnika świadczą o tym, że ukończenie szkoły podstawowej poprzez klasy uzawodowione, pozwoliło niezależnie od sposobu kierowania uczniów do tych klas, uzyskiwać dobre rezultaty w asymilacji do nowych środowisk. Oznacza to, że klasy te pomogły im przywrócić wiarę we własne możliwości i przydatność dla społeczeństwa. Trudno natomiast w oparciu o przeprowadzone badania określić, na ile absolwenci klas uzawodowionych mieli wpływ na środowiska, do których weszli. Biorąc pod uwagę ich dotychczasowe niepowodzenia oraz małą aktywność można sądzić, że mamy tu do czynienia głównie z ich asymilacją w nowe środowiska.

Powszechnie wiadomo, że szkielet odpowiednich postaw, pewnych reakcji i oddziaływań kształtuje się już w wieku dziecięcym: największy wpływ na ukształtowanie odpowiedniego charakteru młodego człowieka mają rodzice i jego najbliższe otoczenie. Od atmosfery domu rodzinnego zależy więc ukształtowanie osobowości, a także sposób wstąpienia młodego człowieka w coraz to szersze środowisko.

Umiejętność adaptacji w nowych warunkach środowiskowych, obok czynników omawianych poprzednio, wynika często z nawyków i wyuczonych zachowań, ukształtowanych w środowisku rodzinnym⁷. Pozycja rodziny w danej społeczności, jej stan posiadania, miejsce zamieszkania mają między innymi, wpływ na karierę dzieci. Analizując wpływ środowiska rodzinnego na umiejętność przystosowania absolwentów klas uzawodowionych wzięto pod uwagę tylko niektóre ważniejsze czynniki, a mianowicie: strukturę rodziny,

Tabela 5. Czynniki adaptacyjne a sposób wyboru klasy uzawodowionej w grupie absolwentów uczących się i pracujących

Wskaźniki adaptacyjne	Sposób wyboru klasy uzawodowionej												Rezerwa			
	samodzielnie			skierowała szkoła			szkoła, rodzina, sam			pozytywny			negatywny			
	pozytywny		negatywny	pozytywny		negatywny	pozytywny		negatywny	pozytywny		negatywny	pozytywny			
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%		
Umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami - współpracownikami	29	30,9	-	-	48	50,9	1	1,1	14	14,5	2	2,2	96	96,8	3	3,2
Stosunek współpracowników do absolwentów	27	28,7	2	2,2	42	44,7	7	7,4	15	15,9	1	1,1	89	89,4	10	10,6
Stosunek absolwentów do rówieśników /współpracowników/	28	29,8	1	1,1	46	48,9	3	3,2	14	14,9	2	2,1	93	93,0	6	6,4
Umiejętność współżycia w nowym zespole	27	28,7	2	2,2	42	44,7	7	7,4	15	15,9	1	1,1	89	89,4	10	10,6
Przynależność do organizacji społecznych	15	15,9	14	15,0	16	17,0	33	35,1	5	5,4	11	11,6	38	38,3	61	61,7
Stosunek do mienia społecznego	29	30,9	-	-	48	51,0	1	1,1	44	148	2	2,2	96	96,8	3	3,2
Stosunek do obowiązków szkolnych	23	24,5	6	6,4	37	39,4	12	12,7	13	13,8	3	3,2	47	47,7	22	22,3

Tabela 6. Czynniki adaptacyjne a sposób wyboru klasy uzawodowionej w grupie absolwentów pracujących

Wskaźniki adaptacyjne	Samodzielnie		Skierowała szkoła				Szkoła, rodzice, sam				Razem			
	pozytywne		negatywne		pozytywne		negatywne		pozytywne		negatywne			
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%		
	L %		L %		L %		L %		L %		L %			
Umiejętność nawiązywania kontaktu z rówieśnikami	78	25,8	1	0,3	145	47,8	11	3,7	68	22,4	-	-	96,0	4,0
Stosunek współpracowników do absolwentów	74	24,4	5	1,7	136	44,9	20	6,6	62	20,5	6	1,9	89,8	10,2
Stosunek absolwentów do rówieśników /współpracowników/	79	26,0	-	-	137	45,2	19	6,4	65	21,4	3	1	92,7	7,3
Umiejętność współżycia w nowym zespole	74	24,3	5	1,7	136	45,0	20	6,6	64	21,1	4	1,3	90,4	9,6
Przynależność do organizacji społecznych	34	10,3	48	15,8	42	13,9	114	37,6	11	3,6	57	18,8	27,7	72,3
Stosunek do mienia społecznego	77	25,5	2	0,6	152	50,2	4	1,3	67	22,1	1	0,3	97,7	2,2
Stosunek do obowiązków szkolnych	77	25,5	2	0,6	144	47,5	12	4,0	65	21,5	3	0,9	94,4	5,5

jej warunki mieszkaniowe i materialne. Stopień zaadaptowania badanej młodzieży na tle struktury rodziny absolwentów klas uzawodowionych przedstawia tabela 7. Z uzyskanych wyników widać, że struktura rodziny nie ma znacznego wpływu na adaptację badanych absolwentów. Wpływ ten zaznacza się wyraźnie jedynie w przynależności do organizacji społecznych. Im większa rodzina, z której wywodzą się badani absolwenci, tym mniejszy odsetek należy do organizacji społecznych.

Stwierdzono, że młodzieży tej nie angażowano do pracy w organizacjach społecznych i kołach zainteresowań. Dlatego młodzież kończąc klasy uzawodowione, nie ma przyzwyczajenia do pracy w organizacjach społecznych. Nie posiada również umiejętności współpracy w grupach społecznych. Taki stan rzeczy powoduje stosunkowo małe zaangażowanie w pracy społecznej i przynależność do organizacji młodzieżowych.

Zjawisko kształtowania się powodzeń i niepowodzeń w nauce i w pracy na tle warunków mieszkaniowych przedstawia tabela 8.

Porównując uzyskiwane wyniki w pracy i nauce z warunkami mieszkaniowymi dochodzimy do wniosku, że między wymienionymi czynnikami istnieje zależność wprost proporcjonalna. Im gorsze warunki tym słabsze postępy.

Wyraźniejsze różnice występują w przynależności tej młodzieży do organizacji społecznych. Zarysowuje się tu wyraźna zależność między warunkami mieszkaniowymi a przynależnością do organizacji społecznych i zawodowych.

Najlepsze i stosunkowo wysokie wyniki w zakresie adaptacji w uzależnieniu od sytuacji materialnej rodzin wykazują uczniowie o znośnych warunkach materialnych. Około 93,0 % i 98,3 % ma pozytywne wyniki w zakresie obowiązków w pracy lub w szkole oraz w stosunku do mienia społecznego. Najniższe wyniki osiąga uczniowie żyjący w złych warunkach materialnych. Zastanawiającym jest fakt, że absolwenci żyjący w dobrych warunkach materialnych wykazali mniejszą zdolność adaptacji.

Uogólniając rozpatrywane zależności można stwierdzić, że wszędzie wskaźnik adaptacji osiągnął wysokie wyniki poza przynależnością do organizacji społecznych. Aktywność jednostki uwarunkowana jest wieloma czynnikami, między innymi jej poglądem

Tabela 8. Czynniki adaptacyjne na tle warunków mieszkaniowych absolwentów klas uzawodowionych

Wskafniki adaptacyjne Warunki materialne	L	%	Stosunek do obo- wiązków w szkole /pracy /				Stosunek do mienia spo- łecznego				Przynależność do organizacji społecznych				Razem			
			pozytyw- ny		negatyw- ny		pozytyw- ny		nega- tywny		tak		nie		pozy- tywny		nega- tywny	
			L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Warunki mieszkaniowe	dobrze	226	46,1	199	88,0	27	12,0	221	97,8	5	2,2	91	40,3	135	59,7	75,4	24,6	
	znoś- ne	176	35,9	162	92,0	14	8,0	172	97,7	4	2,3	54	30,7	122	69,3	73,5	26,5	
	złe	88	18,0	70	79,5	18	20,5	84	95,4	4	4,6	25	28,4	63	71,6	67,8	32,2	
Razem	490	100,0	431	88,0	59	12,0	477	97,3	13	2,7	170	34,7	320	65,3	73,3	26,7		

Tabela 9. Czynniki adaptacyjne na tle warunków materialnych absolwentów klas uzawodowionych

Wskaźniki adaptacyjne Warunki materialne	L	%	Stosunek do obowiązków w szkole /pracy/		Stosunek do mienia społecznego		Przynależność do organizacyjnych		Przynależność do społecznych		Razem					
			pozytywny		negatywny		tak		nie		pozytywny		negatywny			
			L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%		
Dobre	226	46,1	198	87,6	28	12,4	221	97,8	5	2,2	90	39,8	136	60,2	75,0	25,0
Znośne	173	35,3	161	93,0	12	7,0	170	98,3	3	1,7	54	34,2	119	68,8	74,2	27,0
Złe	91	18,6	72	79,1	19	20,9	86	94,5	5	5,5	26	28,6	65	71,4	67,4	32,8
Razem	490	100,0	431	88,0	59	12,0	477	96,0	13	4,0	170	34,0	320	66,0	73,3	26,7

na świat, stosunkiem do przemian zachodzących w życiu społecznym i politycznym narodu.

Przynależność młodzieży do organizacji społecznych świadczy o przyswajaniu sobie technik społecznego bytowania umożliwiającą użyteczne uczestnictwo danej grupy. Stymulatorem aktywności jednostki jest między innymi rodzina, obowiązki z nią związane, warunki w jakich żyje dana osoba. Złe warunki rodzinne powodują osłabienie aktywności społecznej, co znalazło swój wyraz w przeprowadzonych badaniach.

Po przeanalizowaniu wpływu poszczególnych elementów środowiska rodzinnego na adaptację społeczną absolwentów klas przysposabiających do pracy zawodowej, uwzględniając ich podział na trzy grupy /- uczących się, - pracujących i uczących się, - oraz pracujących/ nie zauważono istotnych różnic.

Badania w pełni wykazały, że nauka w klasach uzawodowionych okazała się pożyteczna dla ich absolwentów. Stwierdzono też, że istnieje zależność osiąganych powodzeń i spotykanych niepowodzeń od sposobu wyboru profilu klasy uzawodowionej. Znacznie lepiej potrafili się przystosować do nowej społeczności ci absolwenci, których do określonego profilu klasy kierowała szkoła zgodnie z ich osobistymi życzeniami i doradą poradni wychowawczo-zawodowych oraz rodziców, a najlepiej ci, którym nowe środowisko pomogło się zaadaptować /np. szkoła/, chociaż wszystkie średnie wskaźniki adaptacyjne są stosunkowo wysokie.

Nie sposób pominąć ogólnego znaczenia istnienia klas uzawodowionych w obrębie szkoły podstawowej. Badania potwierdziły, że są one wielką pomocą i szansą dla młodzieży opóźnionej w nauce, a w przyszłości dla młodzieży odstającej. Brak takich klas dla tej młodzieży niewątpliwie utrudniłby jej adaptację w życiu. Trudności związane z ukończeniem szkoły podstawowej i zdobyciem zawodu w normalnym trybie piętrzyłyby się i w dużej ilości przypadków zniechęciłyby tę młodzież do uzyskania określonego miejsca w społeczeństwie, co jest często równoznaczne z zepchnięciem jej na margines społeczny. Społeczeństwo straciłoby ręce do pożytecznej pracy. Sprawą otwartą pozostałyby osobiste tragedie i niepowodzenia każdego z tych ludzi. Należy tu dodać, że jedną z przyczyn niższych wyników w zakresie niektórych wskaźników

był sam okres adescencji, w którym są badani absolwenci. Młodzież ma wówczas pewne podstawowe potrzeby, które winny być zaspokojone, jeżeli jednostka ma być dobrze przystosowana. Słabo przystosowana osoba dorosła jest jednostką nieszczęśliwą, jest ona społecznie izolowana i pozbawiona tych przyjemności jakie mają jej rówieśnicy. Znaczna część młodzieży bywa w jakimś okresie nieszczęśliwa, ale jednostka nieprzystosowana, nie tylko przeżywa te w bardzo nieraz ostrej formie lecz o wiele częściej. Jedynie przez swoje dobre przystosowanie jest zdolna osiągnąć osobiste zadowolenie i szczęście. Wyniki badań wskazują na to, że większa część tej młodzieży ma szansę stać się zadowolona z życia.

Właściwe przystosowanie się do nowych warunków zarówno w pracy jak i w szkole uzależnione jest także od środowiska rodzinnego, w którym się młody człowiek wychował. Z badań wynika, że prawidłowy stosunek do wykonywanych obowiązków, mienia społecznego, jak również przynależność do organizacji społecznych dominuje głównie wśród osób pochodzących z rodzin najmniej licznych. Duży wpływ ma także sytuacja mieszkaniowa badanych rodzin. Wraz z pogarszaniem się warunków mieszkaniowych zmniejsza się stopień ich powodzeń adaptacyjnych.

Sformułowane wnioski przemawiają za organizacją tej odmiennej formy kształcenia w obrębie szkoły podstawowej. Bo przecież, czy tego chcemy, czy nie, uczniowie słabi istnieją i istnieć będą, a zadaniem szkoły jest tak pokierować procesem dydaktycznym, aby wszystkim zapewnić "równy" start życiowy uwzględniający możliwości każdej jednostki i potrzeby społeczeństwa.

PRZYPISY

- ¹ Por. Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1973, s.13
- ² Leksykon, PWN, Warszawa 1972, s.6; J.Nowak, Pedagogiczne problemy przystosowania młodych pracowników do pracy w przemyśle, Ossolineum, Wrocław-Kraków 1969, s.10-11
- ³ Mała Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1970, s.4; Por. J.Nowak, Pedagogiczne..., op.cit., s.11
- ⁴ Leksykon, PWN, Warszawa 1972, s.6, Por. A.Sarapata i K. Doktor, Elementy socjologii przemysłu, Warszawa 1963, s.243
- ⁵ Por. J.Szczepański, Elementarne pojęcia socjologii, PWN, Warszawa 1972, s.474 i dalsze
- ⁶ Por. J.Pieter, Poznanie środowiska wychowawczego, Ossolineum, 1960 Wydawnictwa PAN, s.43
- ⁷ Ibidem
- ⁸ Por. R.Wroczyński, Wstęp, W: H. Radlińska: Pedagogika... op. cit., J.Pieter, Poznanie..., op.cit., s.90; Podobne stanowisko zajmuje J.Szczepański, Elementarne..., op.cit., s.302. Według niego rodzina stwarza także własne środowisko kulturowe, swój mniej lub więcej wyraźny styl życia, swoje indywidualne sposoby wyrażania się, swoje zwyczaje, nawyki, jakieś własne słownictwo, w ramach ogólnej kultury zbiorowości, narodu lub klasy, i to środowisko kulturowe kształtuje osobowość dzieci w procesie socjalizacji lub też świadomego wychowania, jeżeli rodzice mają określony, świadomy ideał wychowawczy, zakres wzorów zachowań i wzorów osobowych".

SOCIAL AND PROFESSIONAL ADAPTATION OF FORMER PUPILS OF TECHNICAL CLASSES IN ELEMENTARY SCHOOLS

Summary

This work deals with the results of a study over how former pupils of technical classes are prepared for their future work and education. The article treats in particular of how these pupils are being trained for their parts in various social situations in their work, secondary schools and the adaptation to the rules binding the social community they are to join.

Furthermore, there is discussed a problem of how these former pupils of technical classes in elementary schools are being accepted by the society they join and whether they are offered the possibility of normal adaptation to social and professional life.

ОБЩЕСТВЕННО-ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ АДАПТАЦИЯ ВЫПУСКНИКОВ ИЗ КЛАССОВ С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ УКЛОНОМ

Содержание

В этой статье представлено результаты исследований касающихся подготовки выпускников из классов с профессиональным уклоном к труду и дальнейшей учёбе.

В статье этой в особенности даётся трактовку о подготовке выпускников этих классов к исполнению разных ролей вытекающих из определённых общественных обстановок, которые существуют в профессиональном труде, в сверхначальных школах, в какой степени усвоили себе обязывающие в группах нормы сожителства, к которым они примкнули.

Кроме того в этой статье обсуждается о том, как выпускники из классов с профессиональным уклоном были приняты средой, к которой они примкнули; создано ли им условия к нормальной общественно-профессиональной адаптации.